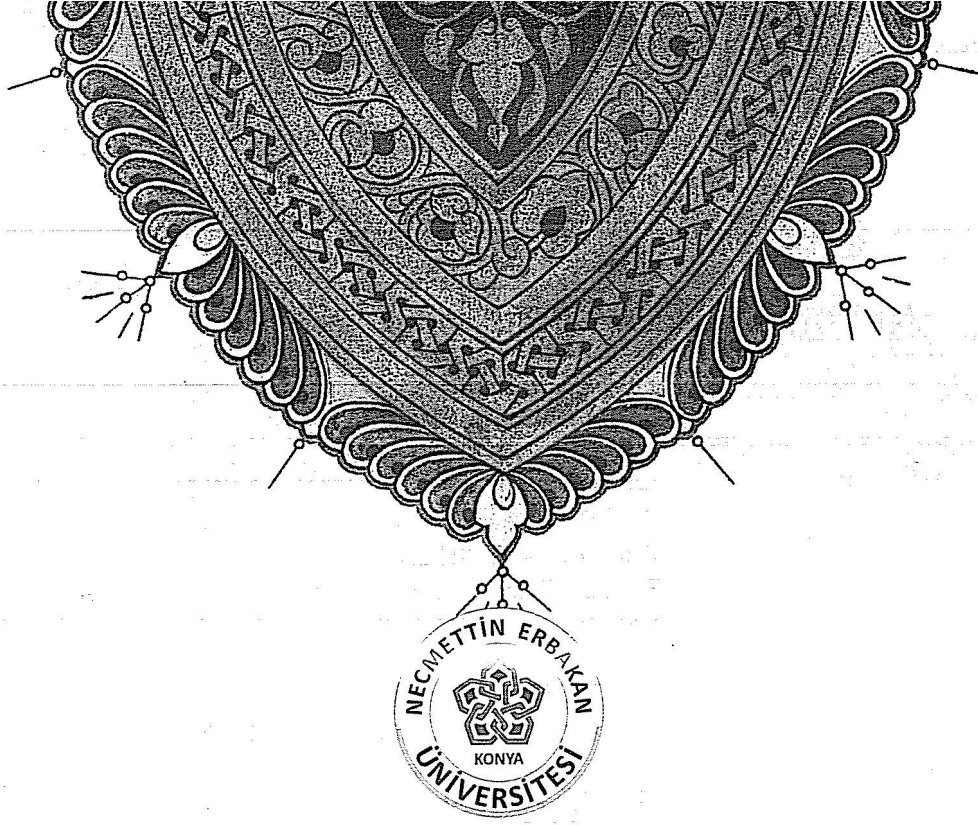

Şehir ve Alimleri

Necmettin Erbakan Üniversitesi
Kültür Yayınları: 26

Şehir ve Alimleri Sempozyumu Kitabı
11-12 Kasım 2016

Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER

Editörler

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Prof. Dr. Hayri ERTEN

Prof. Dr. Fikret KARAPINAR

Yrd. Doç. Dr. Ali DADAN

Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk ERDEM

Arş. Gör. Fatma Şeyma BOYDAK

Arş. Gör. Ahmet Mekin KANDEMİR

Grafik & Tasarım

Büşra UYAR

Merve ACAR BÜLBÜL

Muhammed Sami PAÇURLU

Mustafa ALTINTEPE

Baskı - Cilt

Güler Ofset Fevziçakmak Mah. 10447 Sok. No:12
Karatay/KONYA

ISBN

978-605-4988-27-3

Tüm Hakları Saklıdır /All Rights Reserved

**Kitapta yazılı olan hertürlü bilginin ve yorumun sorumluluğu yazarların kendilerine aittir.*

Ön kapaktaki çalışma Konya'daki Selçuklu-Osmanlı Mimari Eserleri ve Bezemeleri Kitabının 26 sayfasından alınmıştır. Açıklaması: 1323 yılında Konya'da yazılmış bir Mesnevi'deki Selçuklu tezhibi A. Süheyl Ünver'in çalışmasını yeniden çalışan Şeyda Mehmetoğlu'na aittir.

** Arka kapaktaki çalışma Konya'daki Selçuklu-Osmanlı Mimari Eserleri ve Bezemeleri Kitabının 23 sayfasından alınmıştır. Açıklaması: Münhani desenli şemse. (Kur'an-ı Kerim, Yusuğa-Kütüphanesi, no: 6626) Çalışan: Fisun Türkeli'ye aittir.*

Aralık 2017

**Bu çalışmanın tasarım ve baskısı Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı tarafından yaptırılmıştır.*

BİR GÖNÜL EHLİ OLARAK LÂDİKLİ AHMED EFENDİ

Yrd. Doç. Dr. Ali ÇOBAN¹

Giriş

Öncelikle ne hakkında konuştuğumuzu yani teorik çerçeveyi tespit etmemiz gerekmektedir. Zira Lâdikli Ahmed Efendi² hakkında, konunun doğru tespit edilemediği bazı akademik yazınlara bakıldığı zaman olay “efsâne” kategorisine indirilmekte ve anlamını yitirmektedir. Böylece, sadece folklorik bir unsur olarak ele alınan menkıbelerin hakikatle irtibatı kesilmekte, “efsane” haline dönüşmektedir. İlgili akademik çalışmada, konunun öznesi olan kişinin/kişilerin yaşantısına, hallerine, tanıyanların onlar hakkındaki şehâdetlerine, mistik tecrübelerine vs. değinilmemekte, kerâmet kabilinden anlatılan olaylar, sadece dînî teşvik amacı güdülen hikâyelere/efsanelere dönüştürülerek sunulmaktadır.³ Hâlbuki malum olduğu üzere her ilmin kendisine göre ıstılahları vardır ve o ilmin meseleleri o ıstılahlar çerçevesinde anlaşılır, anlatılır. Bu bağlamda tasavvufi hikâye olarak adlandırılabilir menkıbeler bile zâhirî anlamıyla değil de kendi ıstılahları ve düşünce tarzı dâhilinde ele alındığı zaman anlamını bulduğu malumdur. Dolayısıyla Lâdikli Ahmed Efendi bağlamında ifade edilen “Tayyimekân ve Tayyizaman” anlatıları veya diğer hususlar doğru bağlamda ele alındığı zaman anlamını bulacağı ifade edilmelidir.

1 Necmettin Erbakan Ün. Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fak.

2 Lâdikli Ahmed Efendi'nin hayatı hakkında yeteri kadar kaynak olduğu için hayatına ayrıca başlık açılmamıştır. Kısaca zikredek olursak kaynaklarda 1304/1886 yılında dünyaya geldiği belirtilmiştir. Ancak 15-16 yaşlarında iken 1897 seferberliğine katıldığına göre birkaç yaş daha büyük olması muhtemeldir. Nisbesinden anlaşılacağı üzere Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı Lâdik kasabasıdır. Balkanlar'dan Filistin'e, Çanakkale'den Kanal Harekâtı'na kadar ömrünün en az 16 en fazla ise 26 yılını savaşlarda geçmiştir. Askerlik sonrası hayatını ise tarım ve hayvancılıkla idâme ettirmiştir. 8 Haziran 1969'da vefat etmiş ve Lâdik'te defnedilmiştir. Bkz. Elma, Ahmet, *Lâdikli Aşık Ahmet Hüdaî Hayatı Menkıbeleri Beyitleri*, Konya: Lâdikli Ahmet Ağa Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği yayınları, 2016, s. 15-22; Karabulut, Osman, *Üveysi Veli Lâdikli Hacı Ahmed Ağa*, Konya: Tekin Kitabevi, 1993, s. 9-10.

3 Bkz. Gönen, Sinan, “Tayyimekân ve Tayyizaman Bağlamında Lâdikli Ahmet Ağa İle İlgili Efsanelerin Çözümlemesi”, *Millî Folklor*, 2007, yıl: 19, sa: 76, ss. 173-176.

Öncelikle, Lâdikli Ahmed Efendi'yi bizim konumuz kılan "gönül ehli" olmasıdır. Ancak Lâdikli Ahmed Efendi'nin muayyen bir tarikate ve şeyhe intisâb edip el aldığı veya seyr u sülûk tecrübesi bilinmemektedir. Hal böyle olunca Lâdikli, tasavvufî bağlamda hangi kategoride ele alınmalıdır? Osman Karabulut'un Lâdikli Ahmed Efendi'ye dâir yazmış olduğu eserinin başlığında bunun cevabını bulmaktayız. "Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa".⁴ Bu Ladikli Ahmed Ağa'nın ele alınabileceği doğru bir konum olarak görünmektedir. Hal böyle olunca tasavvufî bağlamda "Üveysîlik" konusuna kısaca değinmek uygun olacaktır.

Tasavvuf tarihinde asıl olan, canlı bir şeyhin terbiyesinden geçmektir.⁵ Ancak bazı sûfilerin, Üveysî yolla terbiyelerini tamamladıkları vâkidir. Üveysiyye şeklinde isimlendirilen bu terbiye yolu adını, Peygamber Efendimiz zamanında yaşadığı halde onunla bizzat görüşemeyen ancak rüyâ ve diğer mânevî yollarla görüşerek irşâd edilen Üveys el-Karenî'den almaktadır.⁶ Dolayısıyla bu yolda, yüz yüze görüşmediği halde mânen terbiye söz konusudur. Bu ise, Hz. Peygamber'den, Üveys el-Karenî'den, Hızır'dan veya da bir mürşidden ruhanî yolla eğitim görme yollarını kapsamaktadır.⁷

Konuyu somutlaştırmak için tasavvuf kaynaklarında yer alan bazı Üveysî sûfilere zikredecek olursak şöyledir:

Meselâ Hz. Peygamber'den manevî terbiye gören bir sûfî olarak kaynaklarda, "mahcûb" lakaplı Seyyid Mirganî'den bahsedilir. Kendisinin üveysî olduğu ve terbiyesini dedesinden (Peygamber Efendimiz) gördüğü belirtilir. Nitekim İhyâ şârihi Murtazâ Zebîdî onunla ilgili kanâatini "kesin olarak bildim ki o Üveysî makamda idi" şeklinde belirtir.⁸ Nakşî silsilede yer alan Ebü'l-Kasım Kürregânî'nin, Üveys el-Karenî'nin rûhâniyetinden feyz aldığı, Bâyezîd-i Bistâmî'nin Cafer-i Sâdık'tan, Ebü'l-Hasen Harakanî'nin Bâyezîd-i Bistâmî'den üveysî yolla terbiye gördüğü yine kaynaklarda yer alan hususlardandır.

⁴ Karabulut, a.g.e..

⁵ Meselâ İsmâil Ankaravî bu meyânda şunları söyler: "Bu tarik-i evliyâ katı reh-i bârik ve teng u târik bir yoldur. Buna mürşidsiz gidilmez ve yalnız kitâbla bu yol kat olunmaz ve menzile yetilmez/Evliyâ yolu, çok ince, dar ve karanlık bir yoldur rehbersiz o yolda gidilemez. Yalnız kitapla o yolda mesafe kat olunamaz." Ankaravî, İsmâil Rusûhî, *Minhâcî'l-Fukarâ*, haz.: Safi Arpaguş, İstanbul: Vefa yay., 2008, s. 68-74; 69.

⁶ Tosun, Necdet, "Üveysîlik", *DİA*, c. XLII, s. 400. Üveys el-Karenî'nin tasavvufî tabakât türü eserlerde ele alınma keyfiyetine dâir bir kaynak için bkz. Attar, Ferîdüddîn, *Tezkiratu'l-Evliyâ - Persian Historical Texts III*, haz.: Nicholson, Reynold A., Leiden: Brill, 1905, c. I, s. 15-24.

⁷ Tosun, a.y.

⁸ ed-Dimeşkî, Abdürrezzâk b. Hasen, *Hilyetü'l-Beşer fî Târihi'l-Karnî's-Sâlisî 'Aşer*, thk.: Muhammed Behcet el-Beytâr, Beyrut: Dâru Sadr, 1993/1413, s. 1011.

Abdülhâlik Gucdüvânî de Bahâeddin Nakşbend'i yine bu yolla irşat etmiştir.⁹ Ayıca ünlü âlim, Şah Veliyyullah Dihlevî, kendisini Üveysî ve Nebevî ruhun vasıtasız öğrencisi olarak zikreder.¹⁰ Osmanlı'da ise Beşiktaşlı Yahya Efendi bu minvalde zikredilebilecek bir isimdir.¹¹

Konumuzun mihverini oluşturan Lâdikli Ahmed Efendi'nin Hızır'la olan ilişkisi yani Hızır tarafından mânen terbiye görmesidir. Bir olgu olarak tasavvufî kültüründe bu hususun yer alıp almadığına bakacak olursak, tasavvuf ilminin temellendirildiği eserlerde Hızır'la ilişki kuran sûfilerden bahsedildiği görülmektedir. Sühreverdî'nin *Avârifü'l-Maârif* isimli eserinde; sâlihlerden birisinin, Hızır'a (a.s.) sufilerle ulemâ arasında ihtilaflara sebep olan "semâ" meselesini sorduğunu¹², bir diğer sufi, İbrahim et-Teymî ise günlük okuması gereken virdi Hızır'dan (a.s.) öğrendiği kaydedilmiştir. İbrahim et-Teymî bunu okumaya devam etmiş ve rüyasında bir gün cennete girdiğini ve orada cennet nimetlerinden yediğini müşahade etmiştir.¹³ *Tezkiretü'l-Evliyâ*'da Attâr-ı Nîşâbü'rî, Hızır'la mülâkât eden veya ondan bazı hususları öğrenen bir çok sûfiden bahseder.¹⁴ Abdülkâdir Geylânî menkıbelerini içeren *el-Kalâidü'l-Cevâhir*'de onun Irak sahralarında geçirdiği 25 yıllık uzlet hayatında kendisine "ricâl-i gaybdan gurupların" ve "arkadaşı Hızır"ın ziyaretinden bahsedilir.¹⁵ Şimdi bu minvâlde Lâdikli Ahmed Efendi'nin Hızır (a.s.)'la irtibatına bakılacak olursa gelenekte örneği olduğu ve "mümkün" olduğu görülmektedir. Lâdikli Ahmed Efendi'nin Hızır'la karşılaşması olayını kendisinden bizzat dinleyen Osman Karabulut da bunu eserine dercetmiştir.¹⁶

Menkıbelerine bakıldığı zaman, Lâdikli Ahmed Efendi'den bahsetmenin, Üveysîliğin yanı sıra ikinci bir kavramdan daha bahsetmeyi gerekli kıldığı görülmektedir ki, bu da "ricâl-i gayb" konusudur. Zira onun hakkında yapılan anlatılarda en fazla dikkat çeken hususlardan birisi, onun ricâl-i gaybdan olması hususudur. Meselâ eski Konya Müftülerinden Tahir Büyükkörükçü, Lâdikli Ahmed

9 Tosun, a.y.

10 Bkz. ed-Dihlevî, Veliyyullah Ahmed b. Abdürrahîm, *el-Fevzü'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, thk.: Selâm el-Huseynî en-Nedvî, Kahire: Dâru's-sahve, 1986/1407, s. 173.

11 Şahin, Haşim, "Yahyâ Efendi, Beşiktaşlı", *DİA*, c. XLIII, s. 244; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, haz.: A. F. Yavuz-İ. Özel, İstanbul, t.y, c. I, s. 227.

12 Sühreverdî, Şihâbüddin, *Gerçek Tasavvuf Avarifü'l-Mearif*, çev.: D. Selvi, İstanbul: Semerkand, 2004, s. 227.

13 Sühreverdî, *Avarifü'l-Mearif*, s. 500-501.

14 Meselâ Attâr, İbrâhîm b. Edhem'in tâcı ve sarayı terketmesine sebep olan menkıbevi olaydaki kişinin Hızır olduğunu belirtir. Bkz. Attar, *Tezkiratü'l-Evliyâ*, c. I, s. 86.

15 Et-Tâdefî, Muhammed b. Yahyâ el-Hanbelî, *el-Kalâidü'l-Cevâhir fî Menâkibi'sh-Şeyh Abdülkâdir*, Mısır, 1303, s. 13.

16 Bkz. Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 10-15.

Efendi'ye ayırdığı bir vaazı esnasında onunla 25 yıl dostluk ettiğini, onun hallerine bizzât vâkıf olduğunu ve onun “ebdâl/büdelâ'/yediler” zümresinden olduğunu zikretmektedir.¹⁷ Şimdi, “ricâl-i gayb”den “ebdâl” zümresine ve özelliklerine kısaca bakılacak olursa şunlar söylenebilir.

Seyyid Şerif Cürçani, *Ta'rifât*'ında diğer ismi ebdâl de olan “büdelâ”yı, yediler olarak ve bir yerde cesedlerini bırakarak başka yerlere gidebilme ayrıca Cenâb-ı Hakk'ın yedi iklimi bu yedi kişi vasıtasıyla muhafazası yönleriyle tanıtmaktadır.¹⁸ XIX. asrın büyük fakihi İbnü Âbidîn de “ricâl-i gayb” konusunda telif ettiği bir risalesinde ebdâlin “bedel” kelimesinin cemîi olduğunu ve bunlara neden bedel denildiğini sıralamaktadır. Bu maddelerden birisi de, bunların bir yerden göç ettikleri zaman bedelini yerlerinde bırakabilmeleridir.¹⁹ Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî de, *Câmiu'l-Usûl* adlı eserinde benzer şekilde suretini bir yerde bırakarak sefere çıkmak ve muhtelif yerlerde bulunmayı ebdâlin hasletlerinden olarak zikreder.²⁰ Nitekim İbnü'l-Arabî, ismini Muaz b. Eşreş olarak zikrettiği ebdâlden birinin, kendisini odasında ve kapısı kilitli olduğu haldeyken ziyaretinden bahsetmektedir.²¹ Şimdi diğer özelliklerinin yanı sıra bunların temel özelliklerinden birisinin “tayy-i zamân ve tayy-i mekân” olduğu anlaşılmaktadır. Bu minvalde bakıldığı zaman Lâdikli Ahmed Efendi'nin menâkıbında da en dikkat çeken husus, zikredilen tayy-i mekân ve tayy-i zaman kerâmetleridir.²² Ancak burada şu husus göz ardı edilmemelidir: Ricâlî gayb hakkında münferit kanâatlerden bahsedilebilse de konuya dâir objektif bir bilginin ortaya konulması mümkün değildir.

Şimdi mazanne-i kiramdan üveysî bir gönül erinin dünyasına “*Dîvân*”ından hareketle bakalım.²³ Onun Hüdâî mahlasıyla söylediği şiirlerinde, dünya ve fânîliği, seher ve seherin faziletleri ile aşk kavramlarının ön plana çıktığı görülür. Biz de bu kavramlardan

17 Vaazın linki için bakınız. <https://m.youtube.com/#/watch?v=yj472ZUT0UU> Erişim tarihi: 01.11.2016.

18 el-Cürçânî, Ali b. Muhammed eş-Şerif, *Ta'rifât*, thk.: Muhammed Abdurrahmân el-Meraşlı, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1424/2003, s. 103.

19 İbn Âbidîn, *Manevi Kişiler ve Halleri*, çev.: Yusuf Ertuğrul, Konya: Ensar Yayıncılık, 1434/2013, s. 25.

20 Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâüddîn, *Veliler ve Tarikatlarda Usûl (Câmiu'l-Usûl)*, çev.: Rahmi Serin, İstanbul: Pamuk yay., 1977, s. 43.

21 İbnü'l-Arabî, Muhyiddîn, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Bulak: Dâru't-Tibâati'l-Bâhire, 1269, c. 1, s. 309.

22 Bazı örnekler için bkz. Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 47, 48-49, 70-71; Özdamar, Mustafa, *Ladikli Ahmed Ağa*, İstanbul: Kırkkandil, 2016, s. 44, 45-46, 185, 187, vd.

23 Lâdikli Hacı Ahmed Ağa'nın *Dîvân*'ının üç ayrı neşri bulunmaktadır. Biz burada torunu Ahmet Elma ve Osman Karabulut tarafından yapılan neşirleri kullanacağız.

hareketle onun görüşlerine yer vermeye çalışalım.

Dünya

Dünya kavramıyla tasavvufî literatürde; dünyanın geçici olan malı, mülkü, makamı, şan, şöhret ve yeme-içme, giyinme gibi zevkleri kastedilir.²⁴ Bunlar bizatihi kötü olan şeyler olmayıp, göreceli olarak bir kötülüğe sahiptirler. Yani bunlara olan olumsuz bakışın temelinde kalbin bunlara olan meylinde kaynaklanan gaflet bulunmaktadır. Bundan dolayı sûfîler arasında; “Seni Rabb’inden alıkoyan (her) şey senin dünyândır” denilmiştir. Hazret-i Mevlânâ da *Mesnevî*’sinde bu doğrultuda;

چيست دنیا از خدا غافل بدن

نی گاش و نقره و فرزندان و زن²⁵

Dünyâ nedir? Hakk’tan gâfil olmaktır

Ne kumaştır ne gümüş ne de evlat ve kadın

şeklinde benzer bir mana ile dünyanın ne kumaş, ne gümüş ne de evlat ve kadın olduğunu, dünyanın Hakk’tan kişiyi gafil bırakan şey olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla burada kaçınılması gereken “mâ-sivâ”nın bir parçası olarak addedilen dünyalıklara kalbin meyli muhabbetidir. Eğer kalpte yer almıyorsa dünyâ, bizzât kaçınılması gereken bir şey değildir. İkinci olarak ise, dünyâ fânidir, akıllı kişi ise bâki olanın peşindedir.

Lâdikli Ahmed Efendi’ye bakıldığı zaman, *Dîvân*’ında gerek dünyâ metâi gerek dünyanın fânîliği gerekse kalbi meşgul edip kirlenmesi hususlarına sıkça yer verdiği görülmektedir.

Bülbül vasfı sabah gülü soldurma

Nevm ü gaflet ile vaktin öldürme

Dünyâ metâına sakın aldanma

Zalim olma sen de yalvar Hakk’ı bul²⁶

derken, “Her Zaman Yardım Et Yaradan Settâr” başlıklı bir

24 Bkz. Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı yay., 2002, s. , s. 111.

25 Belhî, Mevlânâ Celâleddin Muhammed, *Mesnevî-i Ma’nevî*, ed. Nâhid Ferşâdmühtâr, Tahran: Neşr-i Muhammed, 1378 c.I, beyit no: 984. Beyitteki, ferzend/oğul kelimesi sehven olsa gerek mizân/ölçü şeklinde yer almıştır.

26 Karabulut, Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa, s. 282.

şiiirinde de Hakk'a tazarru ederken bu fânî dünyaya aldandığını ve gaflete daldığını şöyle ifade etmektedir:

Dergâhına durup sana yalvardım
Bu fânî aldattı ben de aldandım
Dünyâya bağlanıp gaflete daldım
Her zaman yardım et yaradan Settâr²⁷
Başka bir yerde ise;
Aldatır bu fânî dünyâ dünyâya ibretle bak
Hem gelenler geçer bir bir âhirde ölüm mutlak²⁸

diyerek bu hususa işaret eder. Ayrıca mâdemki ölüm mutlak o zaman ibret almalıdır:

Gelin ey yârenler yanıma gelin
Ahmed'in sözünden bir ibret alın
Şu yalan dünyâda bâkî mi kalın
Şüphesiz dünyâdan göçeriz bir gün²⁹

Şimdi de Lâdikli Ahmed Efendi'nin beyitlerinde sık sık yer verdiği "seher" meselesine bakalım.

Seher

Sûfî metinlerinde dikkat çekilip gafletle geçirilmemesi istenen zaman dilimlerinden olan seher vakti, Kur'ân-ı Kerîm'de de dikkat çekilen bir vakittir. Cenâb-ı Hakk, Âli imrân suresinde müttakîleri zikrederken "seherlerde istiğfâr edenler"e de yer vermiştir.³⁰ Kadı Beyzâvî bu ayeti şöyle yorumlamıştır: Seherlerin istiğfâra tahsis edilmesinin sebebi, o vakitte duanın daha çok kabul olunmasındandır. Zira o vakitte ibadet meşakkatli, nefis ise saf bir vaziyette, kalp ise daha derli topludur.³¹ İşte gönül ehli, gecenin bu feyizli kısmı üzerinde oldukça durmuşlar ve gafletle geçirilmemesi için ikazda bulunmuşlardır. Meselâ bir Nakşî şeyhi seherin fazileti hakkında şu beyitleri inşâd etmiştir:

Oldur talebkâr-i Huda vakt-i seher bîdâr olan
Bulur safa ender safa vakt-i seher bîdâr olan
Şemmeyler ol can bûyunu bûlbûl gibi eyler figân

27 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 234.

28 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 203.

29 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 233.

30 Ali İmran, 3/17.

31 el-Beydâvî, Nasîrüddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Tev'il Beydavi Tefsiri*, çev.: Abdülvehhab Öztürk, İstanbul: Kahraman yay., 2013, c. I, s. 365.

Arzusu Hakdır bi-gümân vakt-i seher bîdâr olan³²

(Hakk'ı taleb eden seher vakti uyanık olandır O seher vakti uyanık olan safâ içinde safâ bulur

O kimse gönül kokusunu işitir ve bülbül gibi feryat eder S e h e r vakti uyanık olanın arzusu şüphesiz Hakk'tır)

Şimdi de, Lâdikli Ahmed Efendi'nin satırlarına kulak verecek olursak bu konuda şöyle salık vermektedir:

Seherde açılır rahmet deryası
Ağlayana ber'ât verir Mevlâsı
Tevhîdi çekince silinir pası
Gizliyi âşikâr görmede hâsî³³

Bir başka şiirinde ise;

Seherde açılır Hakk'ın kapısı
Şefâat bekler Ümmetin hepisi
Ol İmam Ali'nin güzel kokusu
Şefâat Ahmed'e nûr-i Muhammed³⁴

diyerek seherin feyzine dikkat çeker. Bir beytinde de seher vaktinin âşıkların tecellîye mazhar oldukları zaman dilimleri olduğunu;

Seher vaktinde uşşâka kalpten eyledi zuhûrât
Kalp kapısı açılınca görünür hakla hakikat³⁵

der ve kendisinin seher vakti mazhar olduğu tecellîye işaret ederek şu beyitleri söyler:

Tazarru eyledim bir seher vakti
Geldi nur cemâlin derûnu yaktı
Ol mahşer gününde ıstırap vakti
Medet medet der de yanar bu gönül³⁶
Bir şiirinde ise seherde gâfil olanları uyarak;
Balığın karnını eyledi gülşen
Bundan da ibret alman ey deli insân
Yatma seherlerde Allah'tan utan
Zalim olma sen de yalvar Hakk'ı bul³⁷

32 Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, s. 231.

33 Karabulut, *Üveysi Veli Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 271.

34 Karabulut, *Üveysi Veli Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 150.

35 Elma, *Ladikli Aşık Ahmet Hüdayi*, s. 218.

36 Elma, *Ladikli Aşık Ahmet Hüdayi*, s. 155.

37 Karabulut, *Üveysi Veli Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 281.

diyerek insanları günün en feyizli vakitlerinde insanları bundan istifadeye çağırmaktadır.

Aşk

Aşk, sözlükte yapışmak ve sarmak gibi anlamlara gelir.³⁸ Ahterî aynı kökten gelen “aşak/العَشَق” kelimesinin ise sarmaşık anlamına geldiğini belirtmektedir.³⁹ Aşkın bu şekilde isimlendirilmesi, tıpkı sarmaşığın ağacı sarıp, suyunu emmek suretiyle onu soldurması gibi aşkın da seveni, sevdiğinden başkasıyla olan ilişkisini kesmek suretiyle sarartmasıdır.⁴⁰

Aşkın mânevî tekâmül yolunda en büyük özelliği “mâsivâ-sûz/ mâsivâ yakıcı”⁴¹ olmasıdır. Yani nefsin tezkiye ve kalbini tasfiye eden sâlik “aşk”a vâsıl olur. Aşkla da “mevhûm varlığı”ndan arınarak bâkî billâh bir ârif olur. Dolayısıyla aşk, âşığın zâhirinde ve bâtınında ne varsa yakarak onu saf ve temiz hale getirir.⁴² *Mesnevî*’de bu:

*Aşk o şuledir ki parladığı zaman mâşuktan başka ne varsa hepsini yakar*⁴³

şeklinde ifadesini bulur. Ancak aşkın parlaması için öncelikle kalp evinin temizlenmiş olması gereklidir. Lâdikli Ahmed Efendi bunu:

Mevlâ’nın aşkına var mıdır yanar
Mülevves hâneye devlet mi konar⁴⁴

beytiyle dile getirir ve ikinci mısrayı *Dîvân*’ında sık sık tekrarlar. Kirli, pis anlamındaki “mülevves hâne”den kasıt kalp evidir. Mevlâ’nın aşkına yanmanın ibtidâsı, kalp evinin temizlenmesidir. Bu, sûfî metinlerinde sıkça yer verilen bir husustur. Meselâ Abdullah Bosnevî bunu şöyle ifade eder:

Beyt-i dil pâk u vesî’ olmak gerek
Hakk’dan ayırdan tehî kalmak gerek
Gele aşk-i Hakk o halvet-hâneye
Genc-i Mevlâ gire ol vîrâneye⁴⁵

38 Fîruzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Yâkûb, *el-Kâmûsu’l-Muhit*, ed. Muhammed Nuaym el-Arkasûsî, Mektebetü’r-Risâle, Beyrut, 1426/2005, c.I, s. 909.

39 Ahterî, Mustafa b. Şemseddîn, *Ahterî Kebîr*, Ali Bey Matbaası, İstanbul, 1292, c. II, s. 43.

40 Uludağ, Süleyman, “Aşk: Tasavvuf”, *DİA*: İstanbul, 1991, c. IV, s. 11.

41 “Zirâ aşk bir âteşin cevherdir ki mâsivâ-sûzdur.” Bursevî, *Rûhü’l-Mesnevî*, s. 147.

42 Çoban, Ali, *Cezire-i Mesnevî ve Şerhlerine Göre Mevlevî Sülûkü*, NEÜSBE, Konya, 2014 (Basılmamış Doktora Tezi.), s. 180-264; İlmî, *Şerh-i Cezire-i Mesnevî*, Adnan Ötügen İl Halk Ktp., Koleksiyonu 06_Hk_19, s. 82a.

43 Mevlânâ, *Mesnevî*, V/588.

44 Karabulut, Üveysî Veli *Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 138, 268.

45 Bosnevî, *Şerh-i Manzûme-i Cezîretü’l-Mesnevî*, Beyazıt Devlet Ktp., 9262, 229a.

(Gönül evi temiz ve geniş olmalıdır Hakk'tan gayrı ne varsa
onlardan uzak olmalıdır

İşte o zaman Hakk aşkı o eve gelir Mevlânın hazinesi o viraneye
girer)

Mademki aşkın gelmesi için kalbin/hânenin temiz olması gerek
peki bu nasıl sağlanacaktır denilirse cevabı, “zikrullahıdır”. Bunu Lâdikli
Ahmed Efendi, *Dîvân*’ında “tevhidi çekince silinir pası” mısraında ifade
eder.⁴⁶ Ayrıca bir başka yerde de kendisi tevhidi diline evrâd ettiğini
ifade etmektedir.⁴⁷

Şimdi Lâdikli Ahmed Efendi’nin aşk bağlamındaki ifadelerine
baktığımız zaman öncelikle kendisinin âşık olduğunu, Hakk tarafından
aşk şarabı içirildiğini belirttiğini görmekteyiz:

Mevlâm senin aşkından almışım tadın
Mevlâ’dan ayrılmaz aslâ Hüdâyî⁴⁸

şeklinde bunu belirtmiştir. Yine bir şiirinde kendisini “âşık
Ahmed”⁴⁹ diye tanıtan Lâdikli Ahmed Efendi, onu söyletenin de
“aşk” olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰ Sonra, aşka tam mazhar olduktan
sonra âşıklarda görülen âşıkın “bî-karâr” ve “sebâtsiz” olup bir yerde
eğleşememe gibi hususları onun şiirlerinde de görmekteyiz. Kendisi
buna “Dağların Mecnunu Oldu Bu Ahmed”⁵¹ başlıklı şiirinde işaret
ettiği, aşka mazhar olduktan sonra artık bir yerde karâr edemeyip
aşktan kaynaklanan gözyaşları döktüğünü şöyle dile getirmiştir:

Sâilim geldim kapına dergâha tuttum yüzüm
Aşkın ateşi yakıyor durmaz ağlıyor gözüm
Bir yerde karâr edemem böyle mi benim yazım
Hacerü’l-esved içinde ol ahd-i mîsâk bizim⁵²
Bundan dolayı kimisi ona deli kimisi mecnûn diyecektir.
Kimi deli kimi mecnûn derler Ganî Mevlâm bana
İsyânım pek çoktur ağlar kapında bu kulun sana
İçirdin aşkın şarâbın ciğerim döndü büryâna
Ol dergâha ben varacam hem yüzümde hicâbım var⁵³

46 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 271.

47 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 277.

48 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 277.

49 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 186, 242.

50 “Bu çoban ıskından söyler” Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 289.

51 Elma, *Ladikli Aşık Ahmet Hüdai*, s. 190-193.

52 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 105.

53 Karabulut, *Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa*, s. 165.

Ya da;
Ey beni Yaradan Hüdâm sen var eyledin beni
Bu aşkı içirdin bana yakar kalb ile teni⁵⁴

diyerek aşkın onda gönül yangınına ve göz yaşlarına sebep olduğunu ifade etmektedir. Netice olarak, aşk şarabını içen Lâdikli Ahmed Efendi, bir âşık olarak karar edememekte ve aşkıdan kaynaklanan yanık ilahîler söylemektedir.

Sonuç

Tasavvuf yolunda asıl olan canlı bir şeyhin terbiyesinden geçmektir. Ancak bazı sûflerin, Üveysî yolla terbiyelerini tamamladıkları görülür. Üveysiyye yolunda, bizzat görüşme değil rüyâ veya diğer mânevî yollarla görüşerek irşâd esastır. Lâdikli Ahmed Efendi'nin bu doğrultuda Hızır'ın mânevî terbiyesinden geçtiği gerek kendi ifadelerinden gerekse kendisini yakından tanıyanların şehadetiyle vurgulanan bir husustur.

Lâdikli Ahmed Efendi, ümmî olmasına rağmen içli ve tasavvufî mazmunlu şiirler söylemiş, Allah aşkını ve kulluğu kalplere naksetmeye çalışmıştır. Kendisinin Allah âşığı olduğunu, aşkın kendisinde gönül yangınlarına sebep olduğunu şiirlerinde işlemiş ve şiir söylemesinin de aşkıdan kaynaklandığını ifade etmiştir.

Kaynakça

- Ahterî, Mustafa b. Şemseddîn, *Ahterî Kebîr*, Ali Bey Matbaası, İstanbul, 1292, c. II.
Ankaravî, İsmail Rusûhî, *Minhâcû'l-Fukarâ*, haz.: Safi Arpaguş, İstanbul: Vefa yay., 2008.
Attar, Ferîdüddîn, *Tezkiratü'l-Evliyâ*, haz.: Nicholson, Reynold A., Leiden: Brill, 1905, c. I.
Belhî, Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, *Mesnevî-i Ma'nevî*, ed. Nâhîd Ferşâdmühr, Tahran: Neşr-i Muhammed, 1378.
Beydâvî, Nasîrüddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil Beydavî Tefsiri*, çev.: Abdülvehhab Öztürk, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2013, c. I.
Bosnevî, Abdullah, Şerh-i Manzûme-i Cezîretü'l-Mesnevî, Beyazıt Devlet Ktp., 9262.
Bursalı, Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, haz.: A. F. Yavuz-İ. Özel, İstanbul: Meral yayınevi, t.y.
Bursevî, İsmail Hakkı, *Mesnevî Şerhi -Rûhü'l-Mesnevî*, haz.: İsmail Güleç, İstanbul: İnsan yay., 2006.
Cürcânî, Ali b. Muhammed eş-Şerîf, *Ta'rîfât*, thk.: Muhammed Abdurrahmân el-Meraşlî, Beyrut: Dâru'n-Nefâyis, 1424/2003.

54 Karabulut, Üveysî Velî Ladikli Hacı Ahmed Ağa, s. 252.

- Çoban, Ali, *Cezire-i Mesnevi ve Şerhlerine Göre Mevlevî Sülûkü*, NEÜSBE, Konya, 2014 (Basılmamış Doktora Tezi).
- Dihlevî, Veliyyullâh Ahmed b. Abdürrahîm, *el-Fevzü'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, thk.: Selmân el-Huseynî en-Nedvî, Kahire: Dâru's-sahve, 1986/1407.
- Dimeşkî, Abdürrezzâk b. Hasen, *Hilyetü'l-Beşer fî Târîhi'l-Karnî's-Sâlisî 'Aşer*, thk.: Muhammed Behcet el-Beytâr, Beyrut: Dâru Sadr, 1993/1413.
- Elma, Ahmet, *Ladiklî Aşık Ahmet Hüdai Hayatı Menkıbeleri Beyitleri*, Konya: Ladiklî Ahmet Ağa Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, 2016.
- Fîruzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Yâkûb, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, ed. Muhammed Nuaym el-Arkasûsî, Mektebetü'r-Risâle, Beyrut, 1426/2005, c.I.
- Gönen, Sinan, "Tayyimekân ve Tayyizaman Bağlamında Ladiklî Ahmet Ağa İle İlgili Efsanelerin Çözümlemesi", *Millî Folklor*, 2007, yıl: 19, sa: 76.
- Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâüddîn, *Velîler ve Tarikatlarda Usûl (Câmiu'l-Usûl)*, çev.: Rahmi Serin, İstanbul: Pamuk Yayınları, 1977.
- <https://m.youtube.com/#/watch?v=yj472ZUT0UU> Erişim tarihi: 7.11.2016.
- İbn Âbidîn, Muhammed b. Emin, *Manevi Kişiler ve Halleri*, çev.: Yusuf Ertuğrul, Konya: Ensar Yayıncılık, 1434/2013.
- İbnü'l-Arabî, Muhyiddîn, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Bulak: Dâru't-Tıbâati'l-Bâhire, 1269, c. I.
- İlmî, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî, Adnan Ötüken İl Halk Ktp., Koleksiyonu 06_Hk_19.
- Karabulut, Osman, *Üveysî Velî Ladiklî Hacı Ahmed Ağa*, Konya: Tekin Kitabevi, ts.
- Özdamar, Mustafa, *Ladiklî Ahmed Ağa*, İstanbul: Kırkkandil, 2016.
- Sühreverdî, Şihâbuddîn, *Gerçek Tasavvuf Avarifü'l-Mearif*, çev.: D. Selvi, İstanbul: Semerkand, 2004.
- Şahin, Haşim, "Yahyâ Efendi, Beşiktaşlı", *DİA*: İstanbul, 2013, c. XLIII.
- Tâdefî, Muhammed b. Yahyâ el-Hanbelî, *el-Kalâidü'l-Cevâhir fî Menâkıbi's-Şeyh Abdülkâdir*, Mısır, 1303.
- Tosun, Necdet, "Üveysîlik", *DİA*: İstanbul, 2012, c. XLII.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı, 2002.